

I.N.S.T.I.T.U.T.A.S.

ORGANIZUOTAS NUSIKALSTAMUMAS IR KORUPCIJA: PREVENCIJOS BEI KONTROLĖS SISTEMOS KŪRIMO LIETUVOJE PRIELAIIDOS (1997)

Tyrėjų grupė: G. Babachinaitė, A. Dapšys, E. Eitutytė, D. Jočienė, J. Malinauskaitė, R. Merkevičius, I. Michailovič

Tyrimas atliktas siekiant įvertinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos mastus, jų pasireiškimo formas, šiuos reiškinius lemiančias socialines bei ekonomines priežastis bei sąlygas. Remiantis tyrimo rezultatais, formuluojami pasiūlymai valstybinei organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos bei kontrolės strategijai.

MOKSLO DARBU
SAVADAS
1992 - 2006

Atliekant tyrimą konstatuota, kad organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje pasireiškė dvidešimtojo amžiaus devintojo dešimtmečio viduryje. Pradėjus kurtis rinkos santykiams, imta kaupti pradinį kapitalą, dėl to savavališkai pasisavinta dalis valstybės turto, kuris neteisėtai perėjo į privatų sektorių. Pradėjo burtis ir organizuotos nusikalstamos gaujos, reketuojančios verslininkus savo kontroliuojamoje teritorijoje, reikalaujančios atiduoti skolas, tarpusavyje kariajuančios dėl ūtkos sričių. Šios gaujos, per trumpą laiką sukauptus daug lėšų, suformavusios vidinę savo struktūrą, taip pat aktyviai dalyvavo privatizacijoje, iš dalies dėl to vėliau žlugo dalis didelių įmonių ir bankų, buvo padaryta didelė ekonominė žala ūkio subjektams ir gyventojams, praradusiems lėšas ir galimybę dalyvauti investiciniuose procesuose. Besiformuojant Lietuvoje rinkos santykiams ir vis labiau stiprėjant legaliai ekonomikai, organizuotas nusikalstamumas įgauna šių struktūrų veikimui daugelyje valstybių būdingų bruožų: jis užėmė nelegalias rinkas, tenkino draudžiamų prekių ir paslaugų paklausą bei ją kūrė.

Organizuoto nusikalstamumo mastus Lietuvoje atskleidžia pakitimai nusikalstamumo struktūroje. Daugėja nusikaltimų, susijusių su šaunamaisiais ginklais (daugiau nei 5 procentai visų nužudymų padaryti panaudojant tokius ginklus). Daugiau užregistruota ir sprogdinimų. Sparčiai gausėja nusikaltimų, susijusių su narkotikais. Daugėjo nepilnamečių, patrauktų baudžiamojon atsakomybėn už minėtuosius nusikaltimus. Manoma, kad didžiuosiuose Lietuvos miestuose yra susiformavęs narkotikų prekiautojų tinklas, kurį kontroliuoja organizuotos grupės. Organizautos grupės taip pat kontroliuoja nelegalios migracijos procesus, prekybą vogtais automobiliais. Ekonominiai (dažnai organizuoti) nusikaltimai tesudaro apie 5-6 procentus registruotų nusikaltimų, tačiau, ekspertų vertinimu, jie daro nepalyginti didesnę žalą Lietuvos ūkiui ir valstybės biudžetui.

1997 metais Lietuvoje veikė apie 30 nusikalstamų grupuočių, maždaug trečdalis jų turėjo palyginti sudėtingą hierarchinę struktūrą.

Remiantis tyrimo išvadomis, apibrėžiamos būtinos prielaidos organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos sistemai sukurti:

- teisinės prielaidos (priimti politinių partijų finansavimo įstatymą ir lobistinės veiklos įstatymą; padaryti pakeitimus konkurencijos įstatyme, siekiant griežčiau riboti monopolistinę valstybinių ir privačių institucijų veiklą; pateikti įstatymų, reguliuojančių ūkininkavimo tvarką, ekonominę ir finansinę sritį, pakeitimus ir papildymus, siekiant maksimaliai riboti valdininkų savivalę ir subjektyvizmą; organizuotiems stambaus masto ekonominiams finansiniams nusikaltimams nustatyti ilgesnį senaties terminą; už ekonominius finansinius ir tarnybinius nusikaltimus taikyti ilgesnį draudimo dirbti valstybės tarnyboje, banko ir kredito įstaigose terminą; už ekonominius nusikaltimus išplėsti ekonominių sankcijų, įskaitant turto konfiskavimą, taikymą);

- ekonominės, finansinės bei socialinės prielaidos (liberalizuoti ūkinės veiklos sąlygas, siekiant panaikinti tuos draudimus bei ribojimus (licencijas bei kvotas), kurie nereikalingi valstybinei ūkio kontrolei ir reguliavimui; sudaryti Lietuvos bankui sąlygas vykdyti griežtą komercinių bankų veiklos priežiūrą; užtikrinti valstybinių bei visuomeninių reikalų tvarkymo viešumą; nustatyti konkursinę lengvatinių paskolų, garantų teikimo tvarką; sugriežtinti ekonomines sankcijas už nusikaltimus, susijusius su korupcija ir ekonominio pobūdžio organizuotais nusikaltimais; nustatyti neteisėtai gautų pajamų konfiskavimo teisinį mechanizmą, transporto priemonių, kuriomis pervežami kontrabandiniai kroviniai, privalomą konfiskavimą; įdiegti kasmetinį piliečių pajamų ir turto deklaravimą; nustatyti valdininkams pensijinį ir sveikatos draudimą, kurio jie netektų, jeigu būtų atleidžiami iš darbo už nusikaltimus ar nusizengimus valstybės tarnybai).

Remiantis tyrimo rezultatais buvo parengta Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programa (pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. 62).

Publikuota: Dapšys A. Organizuotas nusikalstamumas ir korupcija: prevencijos ir kontrolės sistemos kūrimo lietuvoje prielaidos bei perspektyvos. Teisės problemos, 1997/4(18).